Parverb som heng og sleng

Har du høyrt om «parverb»? Det er verb som kan sjå like ut, men som likevel kan ha ulik bøying. Mange har «problem» med desse verba, og det er mange lærarar som ikkje kan forklare forskjellen, og ikkje står det særleg mykje i lærebøkene heller.

Eg slo opp i to meir eller mindre tilfeldig valde læreverk for å finne ut korleis parverb blir presenterte i skolen. I «Fra saga til CD, 9B» står det: «Det er lett å blande saman parverb. Merk deg korleis desse blir bøygde», og så kjem det ei opplisting av ti parverb, dvs. bøyinga av tjue verb. Det hjelper lite med ei slik opplisting når ein ikkje skjønner forskjellen på verba. I «Signatur 3» står det: «Noen verb har både sterk og svak bøyning. Da er det sterke verbet intransitivt, det kan ikke ta objekt. Det svake verbet er transitivt og kan ta objekt». Dette er alt elevane får, og dette er alt lærarane får.

Når ein tenkjer på at det har blitt mykje «rot» med parverba i dei ulike dialektane etter kvart, og det generelt står heller dårleg til med grammatikkopplæring i skolen, blir det vel ikkje særleg betre med ei lærebok der ein ikkje finn noka forklaring på fenomenet.

For å seie det sånn, det fleste veit ikkje eingong at dei har «problem» med parverba, fordi det er så vanleg å høyre og lese «feil» overalt rundt seg. Det blir t.d. 12.500 oppslag på «jeg hang den» på Google, og 8.700 på «jeg slang den», mens det er 4.030 treff på «jeg hengte den» og 4.930 på «jeg slengte den». Dvs. det er to til tre gonger så vanleg å høyre og lese «feil» bøying rundt seg. Då er det ikkje rart at ein aldri lærer å bruke formene «rett»; spesielt når ein ikkje eingong skjønner kva forskjellen går ut på.

Det er ikkje uvanleg at ein endrar skrivemåten på ord etter kvart som talemålet endrar seg. Så, akkurat som det kan hende at svak bøying som «skjærte/skjerte» og «bærte/berte» kanskje blir tillatne former i framtida (istf. sterk bøying som «skar» og «bar»), kan det hende det blir lov å bøye parverba likt. Men det er det ikkje per i dag, så korleis er det no med dessa parverba?

Den eine læreboka skilde mellom parverba ved å seie at det sterke verbet ikkje kan ta objekt, mens det svake verbet kan ta objekt. Ut ifrå min teoretiske ståstad er eg ikkje direkte einig i formuleringa. Men det som er meir problematisk, er at ein ikkje skjønner kva som er kva, når ein i dialekten ikkje skil mellom «je hang jakka på knaggen» (med objekt) og «jakka hang på knaggen» (utan objekt). Dialektane er jo ikkje normerte. Der er det språkbrukarane som bestemmer kva som er «korrekt» eller ikkje, uavhengig av kva Språkrådet måtte meine. I dialektar der det er mogleg å seie «je hang jakka på knaggen», hjelper det lite å snakke om svake verb og objekt når det ikkje finst noka svak form av verbet i det heile.

For å gjenoppfriske definisjonen av sterke og svake verb, så har sterke verb vokalendring i bøyinga i fortid, mens svake verb først og fremst får ein t eller d i tillegg, dvs. «bere/bære - bar - bore/båret» vs. «lære - lærte - lært». Når det gjeld verbet «henge», så har det to infinitivsformer i nynorsk «henge» og «hengje». Det første er den sterke varianten av verbet, den andre er den svake. Korrekt bruk blir då «jakka hang på knaggen» og «eg hengde jakka på knaggen». I det første dømet er det ikkje noko objekt, i det andre er det «jakka» som er objekt.

Subjekt og objekt er såkalla setningsledd, og «forklaringa» i Signatur er syntaktisk, dvs. basert på funksjonen til ledda i setninga. For å forstå parverba må ein i tillegg sjå på sjølve tydinga, dvs. semantikken. I grammatikken seier vi gjerne av verbet deler ut ulike semantiske roller. To av dei mest typiske rollene er «nokon som handlar» og «noko/n som handlinga går ut over». I ei setning vil den som handlar, som oftast bli subjekt, mens den/det som blir påverka av handlinga, vil vere objekt, t.d. «eg-subjekt hengjer jakka-objekt på knaggen». Men det finst verb som ikkje deler ut noka rolle til nokon som handlar. Dette er såkalla «ergative» verb (som ikkje er det same som intransitive verb). Når det ikkje er noko «naturleg» subjektrolle der, er det den andre rolla som blir subjekt, og dermed får ein ikkje noko objekt i det heile.

Forskjellen mellom parverba er at det sterke verbet står i setningar utan ein handlande person, mens det svake verbet står saman med den handlande, og den/det som blir påverka av handlinga. Og dét er noko ein kan teste lett: «eg-handlande hengde jakka-påverka på knaggen» vs. «jakka-påverka hang på knaggen»; «eg-handlande brende ned huset-påverka» vs. «huset-påverka brann ned»; «eg-handlande slengde føtene-påverka på bordet» vs. «(eg løp så) føtene-påverka slang etter meg»; «eg-handlande strekte pengane-påverka så langt eg kunne» vs. «pengane-påverka strakk ikkje til».

Veit du no kva du skal seie/skrive neste gong du har hengt jakka ifrå deg ein stad?

JENS HAUGAN
Førsteamanuensis i norsk
Høgskolen i Hedmark

Parkering på torg

I spalten 3 om Stortorget i Hamar Dagblad 22. oktober 2009 mener Per Holland at det skal være parkeringsplasser på begge torgene, både Stortorget og Østre Torg.

I virkligheten vil det si: parkering på Vestre Torg, Stortorget og Østre Torg. Er det en fornuftig visjon med tanke på miljø og med tanke på estetikk i mjøsbyen Hamar.

Torget ved Statens Hus som ligger øde og forlatt er kanskje en bedre løsning på parkeringsproblemet?

Det er selvsagt flere grunner til ønsket om parkeringsplasser på Hamar sentrums alle torg. Skal det ikke være noen grense?

Det er nettopp stilt spørsmål om brothers-banken i Amerika ville gått konkurs hvis det hadde vært Sisters Bank.

SIGNE G. KRISTOFFERSEN
Hamar

Julelyst eller ei i Hamar

«Vil ikke betale julegateåpningen» står det i fete typer i HA lørdag, - vil eller kan ikke?

Det er neppe snakk om ville, men kunne. Alle som driver virksomhet i Hamar, inklusive Sentrumsforeningen, samt størstedelen av Hamarsingene ønsker selvfølgelig julelys og hygge i byen. Men hvem skal betale, hvem har ansvaret for at byen ruller og går? Med all respekt, - jeg er helt sikker på at Busterud kan mer enn «litt» om reklame og jeg regner med at han også vet at reklame koster. Det er hans gamle reklamebyrå et opplagt og godt eksempel på.

Vår ordfører mener og at det faktum at Sentrumsforeningen ikke har råd til pynte byen til jul er det nestverste byen kan gjøre, - det verste er at vi låser døra. Ja, Busterud, det kan jo for noen av oss være det neste og kanskje beste trekk vi som kremmere bør gjøre, nettopp låse døra! Hvorfor skal vi drive butikk og handel i denne byen? Det bør både kommune og gårdeiere spørre seg om! Vi kremmere kan godt trekke ut til kjøpesentrene, - disse kjøpesentrene som tydeligvis politikerne ønsker Hamar som handelsby skal bestå av og det er jo der mange kunder er. Der er det gratis parkering, normal hastighet, vi kan «risikere» å få en eier som ønsker og vil betale for å tenne lys til jul, vaske gatene, vanne blomstene, bruke penger på, og ikke minst fremme handel og hygge. Eiere som sørger for at torvene og plassene i senteret fungerer etter hensikten. (Pr. dato er det faktisk en aktør som dominerer byens Stortorv, hun ønsker ikke å forholde seg til politikernes vedtak ang. betaling og drifting av torget. Men dette er en sak for seg. Se oppslag HD 22.10.09).

Sentrumforreningen må også sette næring etter tæring. La oss se litt på hvordan økonomien og driften av « Hamar sentrumsforening» drives og er fordelt.

Ca 140 av byens drivere/kremmere betaler inn ca 430.000 i felles kassa. Kommunen er ikke medlem i foreningen.

En medlemsavgift som faktisk for noen kan være tøff nok, - det er ikke like luksuriøst drive handel i Hamar som det var på 60,70 og 80 tallet. Verden har faktisk forandret seg, og ja, - Busterud, de gamle lokale solide gårdeieren som også var kremmerne er faktisk borte og/eller gjør sine penger på andre arenaer. 60 åra er definitivt over!

Gårdeierne går inn med 250.00 pr år direkte til forreningen.

I tillegg betaler de også renhold av gater og torv i sommerhalvåret samt blomster i gågata.

Annonsering betalt av foreningens medlemmer i div. avisbilag utløser en tilbakebetaling fra avisen til foreningen.

Denne summen svinger alt ettersom hvor mye byens drivere har økonomi til annonsere for.

Kommunen bidrar med 3 juletrær. 0 kr.

Det blir helt feil for meg her trekke inn kommunens selvfølgelige og dyktige utførte oppgaver som asfaltering, parkpleie, kantsteiner osv. Dette er oppgaver jeg, som borger i Hamar by, faktisk betaler for via skatteseddelen.

I sin tid ble det også argumentert for innføring av parkeringsgebyr i byen at inntektene (ca. 6 mill pr dato pr r s vidt meg bekjent) da skulle tilfalle sentrum direkte, - hvor er den satsingen? Om disse pengene defineres som brukt i sentrum av Hamar Kommune i form av vanlig vedlikehold osv. burde det jo ikke brukes noe i Øvre Vang, der det jo som kjent ikke er parkeringsgebyr. Og igjen, slikt blir betalt via skatteseddelen.

Det er ikke slik at Sentrumsforeningen ikke har ønsket samarbeid og dialog ang. økonomi og annet med kommunen. Senest høsten 2008 ble det sendt søknad om økonomisk støtte for å markedsføre byen og utvikle grep for gjøre byen attraktiv som «Innlandshovedstaden», søknaden ble ikke innvilget. Søknad om økonomisk støtte til julegatepynting er sendt de siste årene også uten positiv respons.

Disse punktene gir et budsjett på rundt 1 mill. Dette skal dekke en full stilling, en rekke arr. (julegate med lys og den diskuterte åpningen, med-driver i festival Hamar, julemarked, Bondens marked, møter med kommune og andre , de siste 2 årenes evigvarende møter ang Stortorvet, «rosa» helger, bannere i byen, osv). Alle må være helt klar over at eierne av en by er kommunen og gårdeierne, vi kremmere og leietagere har hverken makt, myndighet eller mulighet til påvirke særlig mye, og vi eier kun bedriften vår og betaler vår husleie.

Kanskje kunne Hamars politikere og Hamar kommune ha nytte av se på «Drammensmodellen», eller for å være lokal, - «look too Brumunddal»!?

Jeg og mange med meg «åpner» Hamar by hver hverdagsmorgen, vi lever ikke av en eller annen «indrefilet» som svinger innom en solskinnsdag, (selv om den også er et velkomment pluss!) vi trenger en konkret og forutsigbar handelspolitikk for Hamar. Også om denne politikken er at Hamar skal være en «kjøpesenterby». Da vet vi hva vi skal forholde oss til og vi kremmere kan handle deretter ved å følge kundestrømmen mot kjøpesenteret. Der blir det helt sikkert julelyst!

LIVE GISET
Optiker & kremmer ved Stortorvet

Eldbjørg Hagen i Israel

Jeg bare lurer på hva du ville med innlegget ditt i Ukens Kommentar i HD sist uke? Du skrev om ditt besøk i Karmiel i Israel, Hamars vennskapsby nr. to i Midtøsten. Den andre er Khan Younis ved Gaza, (et av Hamas' gromsteder) henholdsvis bebodd av israelere (jøder) og palestina-arabere.

Over alt i verden forsøker kommuner, distrikter ja land å få til pene og velfungerende tettsteder og byer. De ønsker råd til parkanlegg, et godt fungerende renovasjonsvesen, vakre bygninger og gode trafikkløsninger. Gode barnehager og skoler står høyt på ønskelista, og selvsagt ønskes det at det er arbeid til befolkningen.

Du forteller at Karmiel hadde det meste av alt dette. Det var en vellykket, pen og ordentlig by, men manglet hotell. Det var på grunn av liten turisme og få tilreisende, ble det sagt. Prisene for overnatting i et gjestehus var høy, etter din standard, uten at du nevner hvor høy når det faktisk kunne skiltes med spa, basseng samt kaker og vin på rommet. Jeg føler at du prøvde å finne noe ufordelaktig å fortelle om Karmiel. Det er jo om å gjøre å sverte jødene i ethvert medium. Drosjesjåføren ble redningen. Han kommenterte at - Jeg vet om bedre steder! Hvem var han? Var han jøde eller araber?

Karmiel, som andre israelske byer, har en arabisk befolkningsdel også. Disse, selv om de egentlig tilhører «fienden» har fulle rettigheter og bevegelsesmuligheter. Men de lager ofte opptøyer og kvalm overfor Karmiels befolkning, når denne har tilstelninger og lignende. Dette nevnte ikke Miri Fargian, koordinatoren for det internasjonale samarbeidet, som du snakket med. Hun ville ikke snakke ufordelaktig om noen. Kriminaliteten, det lille som er, begås i hovedsak av disse araberene.

De jeg kjenner som har vært i Karmiel, er overveldet av befolkningens gjestfrihet og har alltid blitt innlosjert privat. Spesielt om du kommer fra Hamar. Men for å finne denne gjestfriheten må du faktisk komme i kontakt med folket -

Du fikk denne reisebeskrivelsen til å bli noe surt på tross av at du ikke kunne finne noen alvorlige feil ved Karmiel. En taxisjåførs fläsete bemerkning ble overskriften din og et gjestehus med for god standard ble noe negativt. Så dro du tilbake til Beit Sahour ved Betlehem som om du var lettet. Et sted turistene selvsagt drar til på grunn av Betlehems spesielle historie. Karmiel er en ny by uten særlige historiske trekkplaster annet enn at det ligger i Galilea, derfor er det lite turisme der, og da heller ikke hoteller.

Det er ille når en er så forutinntatt antijødisk at en ikke kan glede seg over det som er positivt, selv om det er jøder som fått det til slik - Og når du snakker om støvete og humpete vei til «din by». Hva om du tar en tur ned til Negevørkenen og ser hva jøder får til i denne tilsynelatende ubeboelige ødemarken. Det er et under.

LARS H. ALHAUG